

How Bitachon Works: Old Misconception or Supernatural Protection?

תמוז, תשע"ח

1) מסכת שבת דף לא. (ע"פ הרה"ק מלעכאוויטש זי"ע)

"יראת ה' היא אוצרו" (ישעיהו לג, ו) אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו: **נשאת ונתת באמונה**, קבעת עתים לתורה, עסקת בפו"ר, צפית לישועה, פלפלת בחכמה, הבנת דבר מתוך דבר; ואפ"ה אי יראת ה' היא אוצרו – אין, אי לא – לא.

2) שיר השירים – פרק ז, פסוק ב (ע"פ ר' שלמן זלמן אוירבך זצ"ל) מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב; חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמן.

3) תהלים – פרק קטז, פסוק י (ע"פ בעלי מוסר וספה"ק) האמנתי כי אדבר אני עניתי מאד.

4) חזון איש: אמונה בטחון ועוד, פרק ב, אות א (ר' אברהם ישעיהו קרליץ זצ"ל) [1878-1953]

טעות נושנת נתאזרחת בלב רבים במשג בטחון. שם בטחון המשמש למדה מהללה ועקרית בפי החסידים, נסתובבה במשג חובה להאמין – בכל מקרה שפוגש האדם ועמידתו לקראת עתיד בלתי מקרע ושני דרכים בעתיד, אחת טובה ולא שניה – כי בטח יהיה הטוב, ואם מסתפק וחושש על הפוך הטוב הוא מחסר בטחון. ואין הוראה זו בבטחון נכונה, שכל שלא נתברר בנבואה גורל העתיד אין העתיד מקרע, כי מי יודע משפטי ד' וגמולותיו יתברר. אבל ענין הבטחון הוא האמון שאין מקרה בעולם, וכל הנעשה תחת השמש הכל בהכרזה מאתו יתברר. ובהיות פעלת האמונה

6) נפש החיים – שער ג, פרק יב (ר' חיים מוולוז'ין זצ"ל) [1749-1821]

ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם. ומשעבד ומדבק טוהר מחשבתו רק לאדון יחיד ב"ה. כן יספיק הוא יתב' בידו שממילא יתבטלו מעליו כל הכחות והרצונות שבעולם שלא יוכלו לפעול לו שום דבר כלל.

7) קדושת לוי – פרשת בשלח (ר' לוי יצחק מבארדיטשוב זי"ע) [1740-1809]

והנה ידוע הגם שהשם יתברך ברוך הוא דרכו להטיב לבריותיו, ויש הטבה שהוא מאתערוותא דלעילא לבד, ויש שהוא מאתערוותא דלתתא, שישיראל מטיבים מעשיהם וגורמים במעשיהם רחמי השם יתברך עליהם, כמאמר הכתוב "ה' צלך" (תהלים קכא, ה), וכמו שהבאתי לעיל בשם הבעל שם טוב, "ה' צלך", כמו שהצל עושה מה שהאדם עושה, כן כביכול כמו שהאדם מתנהג למטה כן מנהיגין אותו מלמעלה... ולכך אם אדם בטוח בה' שהשם יתברך יעשה לו כל צרכיו, גם למעלה ממלאין לו כל משאלותיו, אבל אם אדם דואג תמיד על פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו, אזי גם למעלה יחסר פרנסתו. ולכן אשרי איש שלא ישכח' ושם בטחוננו בה', כי אז ה' צלך ומכין פרנסתו, כמו שהוא בוטח בה' שהא-ל עושה כל צרכיו, כן הא-ל נותן לנו כל צרכינו.

7) שעורי דעת – מאמר "תמים תהיה על ד' אלקיך", עמ' מד¹ (ר' יוסף יהודה ליב בלוך זצ"ל²)

אך זהו ביאור הדבר, כי אמנם נתן ה' יתברך כח מערכת הס"א, להיות לה הנהגה חופשית באיזו מידה, ומבואר בספרים הקדושים, שהוא בבחינת: "כלב קשור בשלשלת". שכוחות הרע – עושים ופועלים, וכמדומה, שיש להם כח עצמי. אבל באמת, בשורשם, מקושרים הם לרצונו יתברך, וגבול הושם להם, בל יעברו לפגוע ביסודות עולם, ולשנות את תפקיד הבריאה ותכליתה. וכמו כן, מוגבל כוחם, לבל ישלטו על אלה האנשים בני העליה, הדבקים בה', נטועים במקום טהרה, ומרוממים על כוחות הטומאה, כי שורש שפע כוחם, הוא למעלה משורש הס"א. ולכן, האיש היודע את ריבונו בדעת בהירה, מכיר בלב שלם את השגחתו על ברואיו, ומרגיש הרגשה גמורה כי אין עוד מלבדו, הוא אינו עומד תחת שליטת כח הכשפים, ואפס כוחם נגדו.

8) מורה נבוכים - חלק ג, פרק נא (רמב"ם זצ"ל) [1135-1204]

...כי כפי שיעור שכל כל בעל שכל תהיה ההשגחה בו. והאיש השלם בהשגתו אשר לא יסור שכלו מהשם תמיד, תהיה ההשגחה בו תמיד, והאיש שלם ההשגה אשר תפנה מחשבתו מהשם קצת עתים, תהיה ההשגחה בו בעת חשבו בהשם לבד, ותסור ההשגחה ממנו בעת עסקו; ולא תסור ממנו אז כסורה ממי שלא ישכיל כלל, אבל תמעט ההשגחה ההיא, אחר שאין לאיש ההוא השלם בהשגתו, בעת עסקו, שכל בפועל, ואמנם הוא אז משיג בכח קרוב, והוא דומה בעת ההיא לסופר המהיר בשעה שאינו כותב. ויהיה מי שלא השכיל השם כל עיקר, כמי שהוא בחושך ולא ראה אור כלל... ואשר השיג וכונתו כולה על מושכלו, כמי שהוא באור השמש הבהיר; ואשר השיג והוא מתעסק, דומה בעת עסקו למי שהוא ביום המעונן, שלא תאיר בו השמש מפני העב המבדיל בינה ובינו. ומפני זה יראה לי כי כל מי שתמצאהו רעה מרעות העולם, מן הנביאים או מן החסידים השלמים, לא מצאהו הרע הוא רק בעת השכחה ההיא, ולפי אורך השכחה ההיא או פחיתות הענין אשר התעסק בו, יהיה עוצם הרעה.

ואחר שהענין כן, כבר סר הספק הגדול אשר הביא הפילוסופים לשלול השגחת השם מכל איש ואיש מבני אדם, ולהשוות ביניהם ובין אישי מיני שאר בעלי חיים, והיתה ראיתם על זה, מצוא החסידים והטובים רעות גדולות. והתבאר הסוד בזה, ואפילו לפי דעתם. ותהיה השגחת הש"י מתמדת במי שהגיע לו השפע ההוא המזומן לכל מי שישתדל להגיע אליו, ועם הפנות מחשבת האדם והשיגו הש"י בדרכים האמתיות ושמתו במה שהשיג, אי אפשר שיקרה אז לאיש ההוא מין ממיני הרעות, כי הוא עם השם והשם עמו. אבל בהסיר מחשבתו מהשם, אשר הוא אז נבדל מהשם, השם נבדל ממנו, והוא אז מזומן לכל רע שאפשר שימצאהו, כי הענין המביא ההשגחה ולהמלט מיד המקרה, הוא השפע ההוא השכלי. וכבר נבדל קצת העתים מן החסיד ההוא הטוב, או לא הגיע כלל לחסר ההוא הרע, ולזה אירע לשניהם מה שאירע.

9) ברית אברם – פרשת פנחס (המגיד מזאלאזיץ זי"ע)

ובני פלוא אליאב (טו, ח). דהנה לריך להבין רק שאינו נראה תיכף ומיד רק אחר זמן, והוא החילוק שבין מופת לפלא, דלכאורה הם מלשון (סופטיים יג, יח) למה זה תשאל לשמי והוא שניהם שוים. ואפשר לומר דמופת הוא הנראה פלאי. וז"ש ובני פלוא, פי' אף שאינם רואים מיד שהוא, כמו שאמר פרעה אל משה (שמות) המופת תיכף, אעפ"כ אומרים אל"י א"צ. ז, ט) חנו לכם מופת. והפלא הוא ג"כ מופת

¹ נדפס בספר שעורי הדעת – ספר שני, חלק ג
² ראש ישיבת טלז ורב העיר. 1860-1929